

הלכות פסח סימן תסו

עם השאר, (יז) ואסור לאכלו (יח) בפסח, (יט) אלא ירקונו וישמרנו עד אחר הפסח. (כ) ואם*

באר היטב

דאינם מתעבדים יפה וחזרו ונעור, כ"מ סימן תמו ס"ד, וא"כ אסור לאכלו ומתיר להשתחוות, אבל אם נתבשר בפסח ה"ל בחמץ שנתעבר בפסח דכל זמן שהוא מלחלה לא היה מתעבר ואם-כן נתעבר בפסח ואסור להשתחוות, מ"א. וכתב הא"י: ה"כ דאיכא לספוקי אי תלחלה ממיררות וכה"ג או מדברים המתמייני יש להקל לאכלו בפסח אף אם נתבשר, מכת ס"ס שמא ממיררות תלחלה ואת"ל מדברים אחרים נתחמץ דלמא לא נתעבר בו כלום, ע"ש. כתב הפ"ח: עכברים ששכו שק ואכלו קמח ונתבשר, אם קדם פסח, צריך לנפות אותו קמח והפוררים שנשארו בנפה זורק והקמח מתיר להשתחוות, ואם נמצא קר בפסח, הכל אסור בהנאה, ואם השק מנח במקומו בלא נענוע יאחו כדור מקום הנשור ועם קצת קמח ורקשו שק השק וינהל ומתיר להשתחוות, ואפי"ה אסור לאכלו בפסח; וכל זה דוקא בשנראה שאכל העכבר קצת מהקמח, אבל אם נשכה רק השק ואיכא ספק שמא לא אכלה כלום, אפלו שנמצא כף ומורים לובליו סימן קיט פסק בשק קמח שנשור מאכילת עכברים, דאם אפו קדם פסח מצות מהקמח הוא דאין לאסר באכילה בפסח, אמנם ב' לילות הראשונים יש להק קמח אחר המשפר, והקמח שרקדו באותו נפה שרקדו הקמח ספק אין להחמיר בו ומתיר בכל דבר, ע"ש. והשו"י כתב דאפלו בגפלו מים צלוי ונתבשר, אם מכיר המקום שנתלחל יתנו וירקד השאר, וכ"ש בנשיכת עכברים, שיקח סביב המקום הנשור והשאר ירקדו ויאכלנו בפסח, ע"ש. והמ"א

משנה ברורה

דבנדאי יש ששים כנגדו ומתבטלים קדם הפסח, מכל מקום כשיגיעו ימי הפסח שאסורין במשהו יתיר חזרו ונעור; ואף-על-גב דבלח בלח לא אמרינן חזרו ונעור, וכדלעיל סימן תמו סע"ד, והקמח בקמח הוא לח בלח, יש לומר דפוררים (ל) אינם מתבטלים היטב בקמח ובאפי נפשיתו קמין, (לט) ואפשר דאפלו בשעה שלש העסה גם-כן לא נמוחו ונתעברו, ובשמגיעים ימי הפסח חזרונם ואוסרים: (יז) ואסור לאכלו וכו'. ואפלו (מ) אם אפו קדם הפסח, שאף שהפורר נאפה הרי הוא חמץ ולא נתבטל, וכו"ל. ועין בפרי חדש שדעתו, (מא) דמקרי לח בלח ואינו חזרו ונעור, ועל-פל-פנים מתיר לאפות קדם פסח, וכן הסכימו (מג) הרבה אחרונים דאחר שנאפה נעשה גוש אחד ונתבטל ואינו

שערי תשובה

נראה שאין להחמיר, אם לא שהעכב גדול קצת בענין שעכ"פ עכבר קטן יכול לקנס שם ליהוי השק לפניו והקמח אינו זרוק וצבור בטוב בענין שלפי ראות עינים יש להשיל ספק דבר ולומר שמא העכבר נקנס בתוכו והסר לו אבל בדרך הלכות בשק וניהי משוטט אנה ואנה ומרק שבפיו נתחמץ בכפה מקומות, אבל אם העכב קטן מאד נעשה קנה ע"י נשיכה בעלמא או שהקמח עזבו הרבה ונראה לעין שלא פררו העכברים מבפנים מהמח שהוא מהדק הרק היטב והעכברים אין להם אלא בפייהם לנקר מבחוץ ולאכל מפה שבנקב שלפניו בשולי השק ממש, מה מקום להחמיר בזה, וסגי בזה לגרר מלמלה וסביב מעט במקום שהוא בענין שלא יתא בית-חמש שנשא שק מלחלוות פי עכבר, והשאר מתיר לאפות מפניו לפסח, וכ"ש מה שמצוי לפעמים שבין-לילה נמצא נשיכה בשולי השק או בקרנותיו ונראה לעין שלא נקנס העכבר בדרך שם ורצו נשוב בתוך השק אלא נקר בפיו מן הסמוך לו, יש לאחו באגרוף בשתלים או לאחו בקרן עם קצת מהקמח ורקשו שק היטב והשאר מתיר, והוא פשוט וכן יש להורות למעשה:

בפסח מתיר להשתחוות אבל אסור לאכלו אפלו אם נמצא כן קדם פסח, עכ"ל. ומורים לובליו סימן קיט פסק בשק קמח שנשור מאכילת עכברים, דאם אפו קדם פסח מצות מהקמח הוא דאין לאסר באכילה בפסח, אמנם ב' לילות הראשונים יש להק קמח אחר המשפר, והקמח שרקדו באותו נפה שרקדו הקמח ספק אין להחמיר בו ומתיר בכל דבר, ע"ש. והשו"י כתב דאפלו בגפלו מים צלוי ונתבשר, אם מכיר המקום שנתלחל יתנו וירקד השאר, וכ"ש בנשיכת עכברים, שיקח סביב המקום הנשור והשאר ירקדו ויאכלנו בפסח, ע"ש. והמ"א

באר הלקה

* ואם נתבשר בפסח וכו'. עין משנה ברורה. והנה משמע מלשון השלחן ערוך דאפלו אם הרקוד היה בפסח גם-כן מתיר להשתחוות, והטעם אף-על-גב דבזה, כיון דעל-פל-פנים צריך לרקד, הרי גם-כן נעשה בזה עמה המעורבות בקמח בדרך נקייה נפשה, ואמאי מותר להשתחוות? וגם המעין מתיב במקור זה הדין שהוכח בבית-הסוף, משמע שם גם-כן דבעינן דוקא שירקדו קדם פסח ומה שכתב שם 'אבל בפסח ורקדו הכל', רצה לומר הינו כשלא נהלו אותו קדם פסח, אבל אין חילוק בין נתבשר קדם פסח לנתבשר בפסח, רק דקדם פסח אפשר לתפן עצה בהקדמה, אבל אם לא רקדו אז אין לו תקנה, דאי אפשר שלא יתעבר פרוי משהו, ועין בפרי-מגדים שם הוא נדחק מאד בסברת המסבר. ועל-זו הסכים מהגן אף לפרש שגם פגות המסבר הוא פו, דבנתבשר קדם פסח יש לו תקנה בהקדמה, ואם נתבשר בפסח אין לו תקנה בהקדמה ואסור להשתחוות, וכן ארזא דמלתא נקט דבנתבשר קדם פסח נהרין לרקדו

חזרו ונעור. ועין במגן-א"ף שכתב עוד סיניף לזה, שיקח קצת מן הקמח ויאכלנו קדם פסח ונתלה החמץ במה שאכל, ויש לסמוך על זה במקום הפסד²⁰. ומכל מקום (מג) יקח מצות אחרות ללילות ראשונות, דעל-פל-פנים אין זה שמור כהגון, (מד) והוא הדין בכל היכי דמקשרין משמע ספק-ספקא וכדומה²¹. (יח) בפסח. ועכברים²² שנשכו השקים²³, אם נגרש שאכלו מן הקמח ונתבשר להלחלוות, (מא) יש ואמרים שאם היה תוף הפסח כלו אסור, והלחין הפסח בשק וירק שפפי העכבר מחמין כמו רק של שער במה היתה ונתחלה. ועל-זו לא מהני אחיזת אותו מקום, ואם הוא לפני הפסח, וירקד הקמח וישנהו עד אחר הפסח או ימכרנו, וידין נתלחלה במים הנזק ליעיל. אבל (מו) הרבה אחרונים תופסים לדינא דגם בזה מהני לאחו סביב מקום הנשור עם הקמח שאצלו היטב, והשאר ירקדו ויאכל בפסח²⁴, ומנהי עצה זו אפלו אם הוא תוף הפסח, (מז) ומכל מקום ראוי להחמיר בהישיב-אמרים שלא במקום הדחק או הקסד. (מח) וכל זה כשישק מנח במקומו בלא נענוע ולא נתעבר הקמח, אבל אם טלטל השק ממקום למקום (מט) או שנשכו בכמה מקומות בשק ויא אפשר להנהל, לא מהני עצה זו אף לדעת המקלחין, ודינו בדין נתלחלה במים, וכו"ל. אמנם לפי מה שכתבנו בסוף סעיף-קטן הקודם, דגם בנתלחלה השק במים מהני הרקידה במקום הפסד לאפות קדם פסח, פשוט דהוא הדין גם בזה. ועין בשערי-תשובה מה שכתב בענין זה: (יט) אלא ירקדו. כדי לבער החמץ שימצא בו: (כ) ואם נתבשר בפסח וכו'. והשעם, דקמח, לן חמץ שנחמץ (י) בפסח - במשהו, ואם אחרונים: (כא) ועל-זו טעם, בגומת טעם, ועל-זו אף שהלחלוות היה מקדם, מכל מקום כל זמן שהוא מלחלה לא היה מתעבר, ומתי התחיל להתעבר - בשנתבשר, ונפרד פרוירם לחוף הקמח, אם-כן נעשה המעורבות בפסח, שהוא במשהו, ואסור להשתחוות ונאף ירקדו, הרי משינין שיגרדו פרוירם קטנים בדרך נקייה נפשה, וכו"ל; מה שאין כן אם נתבשר קדם פסח, הרי קמח לן דהוא בכדי נתינת טעם בכל הקמח, וכאן אין בו שיעור זה. כתב (נא) האחרונים, דכל הסעיף הזה

שער הציון

(לא) מגן-אברהם והרבה אחרונים: (לט) נהר-שלום, ומסתלק בזה קשית מגן-א"ף: (מ) חקי-יעקב ביטמן תגן סעיף-קטן יג: (מא) וכן הוא גם-כן דעת בעל הלבשו. אכן בבגת הגדולה חולק עליו ודעתו כפסק השלחן-ערוך, ובמאמר-מרדכי מצדד לעקר הדין קצתה לעקר דמקרי לח בלח, ומכל מקום בעשה אינו מצדד להקל רק בנאפה קדם פסח, עין שם; גם באלוהי וטעא אינו מצדד להקל רק ביש עוד ספק: (מב) שערי-תשובה בשם ית-יהוה: ונחתי-נרדים, וכן כתבו בספר מגן-א"ף ובספר עמק-הלכה דנאפה קדם פסח. ומשמע מפוסקים דבענינו בעת התקרת הקמח לא יכניס יד לחוף הנפה למען בקמה, דעל-ידיה יוכל לצאת פרוי יבש בדרך נקייה נפשה, אלא שינאעע הנפה בלבד, דאז אם יש איה פרוי ישאר בנפה כמו שהנפה קולט המרסו, ולכן אף אם היה מלמעלה בנפה פרוי עשה יבש ונתמעק קצת מפניו עד שנעשה פרוי דק מן הדק בקמח ויצא מעצמו שק אף הקמח לא אכפת לן, דהרי לח בלח ובטל קדם הפסח: (מג) בית-מאיר: (מח) תי-אדם, וקבעת הפגן אברתם והכחי' שנהחידו בזה: (מז) ס"ז וחק-יעקב, וכן הסכים הפרי תדש והפאמר-מרדכי וכן העמיק הגר"ז לדינא: (מח) תי-אדם, וכן כתב בבגרי-לשע, ובפרט שנומצא זה בחבית בודאי יש להחמיר שלא במקום הדחק, דהתי-אדם ונתח-יוסף תופסים לעקר הדין כהפגן-אברתם בנמצא זה בחבית ושיש לתלות שיהלך העכבר בדרך אכילתו בכפה מקומות, ועל-פל-פנים שלא במקום הדחק בודאי יש לתפס בזה, ודינו כמי שאינו נגר באיזה מקום: (מח) פשוט, וכן כתב הגר"ז: (מט) פרי-מגדים: (י) בית-יוסף, וכפי מה שהסביר אותו מהגן-אברתם: (נא) אלהי רבה בשם הירושלמי וחק-יעקב ושא:

הלכות פסח סימן תסו

נתיבש בפסח, (כא) אסור להשהות: ה (כב) יהטל מחמין, (כג) *וכן מי רגלים (כד) ומי חמין ו ארזות חיים ט שם בארות חיים

באר היטב

ותקא פשאין רואין שום להלחית במקום הנשוק אכל אם רואין שום להלחית במקום הנשוק יש להלות דברך תמצוי, אזלי השתינו העכברים על שקמח, ועסיה: (יג) וקבל. היה חלב בצירי* אפלו ורחת וצולו וכ"ש נקשה שמה"ג. וע"ל סימן תסב מדין השפון. וכתב מה"מ: *וזה דמי מרה ג"כ אינו

באר הלכה

גם כן קדם פסח: * וכן מי רגלים. עין משנה ברוחה. הנה במשנה דמכשירין פרק ו איתא ומי רגלים בין גדולים ובין קטנים, ופרש הר"ש והרע"ב *בין גדולים, משקין היוצא מפייהשבבע. והנה לכאורה הוא סתירה למה דקמא לן דצואת תרנגולים וגללי דבהמה אינו מחמין, ולכן פוסק הטור דשק של קמח שישבו עליו תרנגולים ונתלחלח מצואתם אינו נעשה חמין הקמח הלח שם [עין פ"ח ט"ז]. ומצאתי בזה שמתרין, הנהם מירי בצואה עבה. ונראה שאין חשבה שהיא עבה ממש, דאין נתלחלח הקמח שבשק ונעשה בצק על ידי שהטילו עליו התרנגולים צואה מלמעלה, אלא שאינה רכה גמורה, דאי היתה רכה גמורה היתה חשבה כמשקין היוצא מפייהשבבע ונעין כפירימגדים, והנראה לעניית דעתיה סתמיה, ואולי דגם פנתה הוא קשיש בו להלחית רב. וכתב אדם יאיתי שכתב לענין צואה רכה שני דעות, יש אומרים דהינו מפיפרות ויש אומרים דאינו מחמין כלל. והנה הישאומרים השני פשוט דהוא דעת הפוסקים דסתמו דצואה אינו מחמין ולא חלקו בין עבה לרכה, אכל הישאומרים הראשון אינו יודע מי הוא, דהמחלק בין עבה לרכה הוא רב האליה רבה, ודעתו הלא נוטה דרבה הוא כמירגלים דמחמין. ונראה בעקר הענין, אפלו היתה רכה כמי שמש, אני מספק אולי, דהנה יודע מה פסיקא דהשוחה מירטבא, אף על פי יוסטוב על פרוש הר"ש, דהא תנן בפיסא דהשוחה מירטבא, אף על פי שיוצאין רגלים, מכל מקום אינן חשובין שוב משקה הואיל שצואו דרף פי השבטת, ועין שם שדנחק מאד בתרצו, והנראה שהביא שם לסכתו אינה מוכתה כלל, עין שם. ולחלא פרוש הר"ש והרע"ב הנה נראה לי פשוט דהפננה, בין שהמירגלים הוא של אדם גדול ובין שהוא של גטון בין דהוא כן קמא, ולאפיקי אם הוא רך כן שמונה חדשים פדקתני במשנה שאמריה, עין שם. אחר כך מצאתי ברמב"ם פרק י מהלכות טמאת אכלין שמעתי דין המשנה, ונראה פשוט דבריו שהוא מפרש פדברינו ונעין בתשובת חו"ט השני סימן ל שהוא מפרש את דברי הרמב"ם גם כן פדברינו. וכן באליה רבה על סדר טהרות המיחוס להגראי מפרש בהגראי, ופשוט ענינו מפרש הר"ש מפני קשית התוספות יוסטוב, והנה לפי זה אפלו רכה כמים ממש בס"ג דיהא בצואה לענין זה, ובתשובת חו"ט השני הנ"ל מצדו לומר דאפלו לפרוש הר"ש והרע"ב אין הפננה במשנה על צואה רכה כמים שהיא דיהא כמירגלים לענין הכשר, והשוותה מירטבאי יכית, אלא על מירגלים ממש שמשפני אינה חלי יוצאים דרף מקום גדולים דהינו דרף פיהשבטת, ולפי דבריו אין לנו עמה שום דעה על צואה רכה כמים שתהא חשובה כמי רגלים לענין הכשר, וממילא הוא הדיו לענין חמין. אבל כל זה כתבנו לפי דעת הפוסקים דמשוין ענין חמין לענין הכשר, דמה דלענין הכשר יקרא ותולדות חמים, גם לענין חמין הוא קמין, ומה דלא חשיב שם ותולדות חמים, גם לענין חמין לא יקרא חמין: * וכתב אדם. עין משנה ברוחה מה שכתבתי לענין צואה של תרנגולים. וכתב בספר מאמר מרדכי סעירי קטן ד שהורה לאמר ששנה שק לעניית דעת: * וזאת אדם.

משינה ברוחה * וכן מי רגלים. עין משנה ברוחה. הנה במשנה דמכשירין פרק ו איתא ומי רגלים בין גדולים ובין קטנים, ופרש הר"ש והרע"ב *בין גדולים, משקין היוצא מפייהשבבע. והנה לכאורה הוא סתירה למה דקמא לן דצואת תרנגולים וגללי דבהמה אינו מחמין, ולכן פוסק הטור דשק של קמח שישבו עליו תרנגולים ונתלחלח מצואתם אינו נעשה חמין הקמח הלח שם [עין פ"ח ט"ז]. ומצאתי בזה שמתרין, הנהם מירי בצואה עבה. ונראה שאין חשבה שהיא עבה ממש, דאין נתלחלח הקמח שבשק ונעשה בצק על ידי שהטילו עליו התרנגולים צואה מלמעלה, אלא שאינה רכה גמורה, דאי היתה רכה גמורה היתה חשבה כמשקין היוצא מפייהשבבע ונעין כפירימגדים, והנראה לעניית דעתיה סתמיה, ואולי דגם פנתה הוא קשיש בו להלחית רב. וכתב אדם יאיתי שכתב לענין צואה רכה שני דעות, יש אומרים דהינו מפיפרות ויש אומרים דאינו מחמין כלל. והנה הישאומרים השני פשוט דהוא דעת הפוסקים דסתמו דצואה אינו מחמין ולא חלקו בין עבה לרכה, אכל הישאומרים הראשון אינו יודע מי הוא, דהמחלק בין עבה לרכה הוא רב האליה רבה, ודעתו הלא נוטה דרבה הוא כמירגלים דמחמין. ונראה בעקר הענין, אפלו היתה רכה כמי שמש, אני מספק אולי, דהנה יודע מה פסיקא דהשוחה מירטבא, אף על פי שיוצאין רגלים, מכל מקום אינן חשובין שוב משקה הואיל שצואו דרף פי השבטת, ועין שם שדנחק מאד בתרצו, והנראה שהביא שם לסכתו אינה מוכתה כלל, עין שם. ולחלא פרוש הר"ש והרע"ב הנה נראה לי פשוט דהפננה, בין שהמירגלים הוא של אדם גדול ובין שהוא של גטון בין דהוא כן קמא, ולאפיקי אם הוא רך כן שמונה חדשים פדקתני במשנה שאמריה, עין שם. אחר כך מצאתי ברמב"ם פרק י מהלכות טמאת אכלין שמעתי דין המשנה, ונראה פשוט דבריו שהוא מפרש פדברינו ונעין בתשובת חו"ט השני סימן ל שהוא מפרש את דברי הרמב"ם גם כן פדברינו. וכן באליה רבה על סדר טהרות המיחוס להגראי מפרש בהגראי, ופשוט ענינו מפרש הר"ש מפני קשית התוספות יוסטוב, והנה לפי זה אפלו רכה כמים ממש בס"ג דיהא בצואה לענין זה, ובתשובת חו"ט השני הנ"ל מצדו לומר דאפלו לפרוש הר"ש והרע"ב אין הפננה במשנה על צואה רכה כמים שהיא דיהא כמירגלים לענין הכשר, והשוותה מירטבאי יכית, אלא על מירגלים ממש שמשפני אינה חלי יוצאים דרף מקום גדולים דהינו דרף פיהשבטת, ולפי דבריו אין לנו עמה שום דעה על צואה רכה כמים שתהא חשובה כמי רגלים לענין הכשר, וממילא הוא הדיו לענין חמין. אבל כל זה כתבנו לפי דעת הפוסקים דמשוין ענין חמין לענין הכשר, דמה דלענין הכשר יקרא ותולדות חמים, גם לענין חמין הוא קמין, ומה דלא חשיב שם ותולדות חמים, גם לענין חמין לא יקרא חמין: * וכתב אדם. עין משנה ברוחה מה שכתבתי לענין צואה של תרנגולים. וכתב בספר מאמר מרדכי סעירי קטן ד שהורה לאמר ששנה שק לעניית דעת: * וזאת אדם.

שער הציור

(כ) ולפי מה שכתבנו לעיל דהעקב דעת המחבר דזעת החומה אינו קמין והוא בכלל מייפרות, מסתברא דהוא הדיון אם תספק שמה הוא מוצע החומה גם כן נכנס בכלל ספק [ורק לדעת המגן אברהם שם דובר דזעת האוסרין, אין זה בכלל ספק]. ועל פלפונים לענין לאפות קדם פסח על ידי רב קודם בודאי אין להחמיר בה: (ג) וכן במקור חיים שאין להחמיר משעם זה רק ללחש לחולה ולנזק, ודלדיוהו מטר אחר כך ללחש למיפרות לבד קדלעיל בסימן תסב, דאי עם מים ולאשר אינשי, הלא קמא לן דמייפרות עם מים ממהרים להחמין. ולפי מה שכתבנו לעיל באות כב אין דבריו מוכרחין, ואפשר דבהו יש להחמיר יותר משום דשמה נתלחלח ממים גמורים, ואילם לענין לאפות קדם פסח דהרבה אחרונים מתירין על ידי רב קודם אפלו בודאי נתלחלח ממים, יש להחמיר גם כן. ואף דלענין חשש שמה הוא מייפרות וממהר להחמין אין נפקא מנה בין קדם פסח לתוך הפסח, מכל מקום נראה לעניית דעתיה פשוט דאין להחמיר בה משעם דמייפרות הוי משוה וגם כב נתיבש, ובכ"ל באות כב, וגם שמה לא נתערב בו כלום, כן נראה לעניית דעתיה: (ד) חקי יעקב ושא"א בסימן תסו: (ט) רמ"א שם: (י) ת"א אדם: (יא) כגון בהשמת עכברים וביצא בהו וקדלקפה: (יב) ובכנה שנה המחבר לשונו ממה שהביא בבית יוסף בשם הר"י מרינא [בית מאיר]: (יג) דאי לאו הכי הלא אסור לשהות: (יד) אחרונים: (טו) עין בבאר הלכה: (טז) דמתימת המחבר משמע דתם קהארות חיים ורבו יתם דמחמין, וכן כתב האגדה והובא באליה רבה: והפירי טדש והחקי יעקב סבירא להו דעת הר"מ דאינו מחמין, וכמשמעות התוספתא והרמב"ם לענין הכשר, משום דמייפרות הו. ומכל מקום אם נראה החיים מביקעים, לכלי עצמא חלישין לחמין, עין בבית יוסף: (יז) לבוש ושא"א: (יח) מגן אברהם ושא"א: (יט) אחרונים: (כ) חקי יעקב: (כא) טור ושא"א פוסקים:

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תּוֹסוֹ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כא]

דְּהוּא אָזִיל לְשִׁטְתּוֹ לְקַמְן בְּסִימָן תּוֹסוֹ סְעִיף י, עֵינֵן שָׁמַעֵם.²⁵

[משנ"ב ס"ק כו]

וְהַטְעַם בְּכָל זֶה, דְּאִינוּ אֶלְאָ בְּמִיפְרוֹת וְאִין מִחְמִיצִין³⁰.

30) וכן מי ביצים, כתב השו"ע לעיל (סי' תסב ס"ד) שהם בכלל מי פירות, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק יב) שהיה צד לומר שמי ביצים גרועים יותר ממי פירות, כיון שהם מתפחים את העיסה, ומחדש השו"ע שמ"מ אין זה חימוץ. וכן יין שמן דבש וחלב ושאר כל המשקים, כתב לעיל (שם ס"ק א) שדינם כמי פירות. עוד כתב שם (ס"ק בג), שתבשיל של שומן שאין בו מים אינו מחמיץ, ואפילו נמצאת בו חיטה מבוקעת אינה אסורה, ואין לחוש למים שהדיוח בהם את השומן לאחר מליחתו, ואין לחוש גם אם יודע בבירור שהכניס בו מים קודם הבישול, כיון שהמים נשרפו לגמרי בבישול, וראה שם עוד פרטים בזה.

[משנ"ב שם]

מִה שְׂאִין בְּן הַמֶּץ בְּפֶסַח שֶׁהוּא בְּמִשְׁהָה³¹.

31) ודרך נוספת לבאר מדוע לא נאסר הקמח מחמת איסור דם, כתב השו"ע הרב (ס"ב) שהרי דגן ששהה פחות ממעת לעת בתוך דם מדיחו ומותר, ומשום כך כתב השו"ע שהדם אינו מחמיץ ואין דינו כמים [שלגביהם הביא השו"ע לקמן (סי' תסו ס"ב) שיש אומרים שחיטה ששהתה בהם פחות ממעת לעת נאסרה], אלא דינו כמי פירות ואין הדגן השרוי בו פחות מעת לעת נאסר משום דם.

[משנ"ב ס"ק כז]

וְזַעַת בְּהֶקְהָה, עֵינֵן לְעִיל בְּסִימָן תַּנֵּן סְעִיף ז וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁמַעֵם.³²

32) ששם כתב השו"ע, שבעת שמוליקים את שקי הקמח מהרחיים, אסור להניחם על גבי בהמה אם אין אוכף או עור עבה מתחת השק. ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק לד), שהקמח מתחמם מגוף הבהמה, ועל ידי זה ממהר להחמיץ בשעת הלישה, ועוד, שהבהמה רגילה להזיע תחת כובד המשא, ויתכן שזיעת הבהמה מחמיצה כמו מים. אך אם עבר והניח על גבי בהמה, אין לאסור בדיעבד, ועל כל פנים צריך להמתין מעת לעת עד הלישה כדי שהקמח יתקרר. וכתב בשעה"צ שם (ס"ק נו), שהטעם שהתיר בדיעבד הוא משום שמעיקר הדין זיעת בהמה אינה מחמיצה. אך הביא שיש חולקים שיתכן שדין זיעת בהמה כדין מי פירות, ולכן אם ילוש אחר כך את העיסה במים, יצטרפו המים עם הזיעה ותמהר העיסה להחמיץ. ואף שכמה אחרונים סתמו להתיר, מ"מ לכתחילה טוב יותר להסיר את הקמח במקום שהתלחלח מהזיעה.

25) ומדובר שם בתבשיל של תרנגולת שנמצאה בו בפסח חיטה בקועה, שכתב השו"ע שמותר למוכרו לנכרי, כיון שאין התבשיל נמכר יותר ביוקר בשביל החיטה שנמצאת בו, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק מא) שהדיתר הוא רק לאחר שהסיר ממנה את החמץ שבעין. והרמ"א שם כתב שבמדינות אלו נוהגים לשרוף הכל ולא למוכרו לנכרי.

[משנ"ב ס"ק כב]

הַטַּל וְכִי²⁶.

26) ומה שכתב השו"ע לקמן (סי' תסו ס"ה) שדגן מחובר שנתיבש לגמרי מחמיץ אם ירדו עליו גשמים, ולא חשש לירידת הטל שאינו נעצר לעולם, ביאר המאמר מרדכי שם (ס"ק ז), שירידת הטל על היבולים שהיא מועטת אין בכוחה להחמיץ, והביא המשנ"ב שם (ס"ק יח) את דבריו לגבי גשם מועט שירד על החיטים.

[משנ"ב ס"ק כג]

אָבֵל דְּבִקְמָה וְשֶׁאֵר בְּעֵלֵי-חַיִּים, יֵשׁ דְּעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים אִם מִחְמִיץ²⁷.

27) וכיון שדבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים, כתב הכף החיים (ס"ק א) שאם התערבו בעיסה שנילושה במים, יש להחמיר ולדונם כמי פירות שאם התערבו במים הם ממהרים להחמיץ, ולכן צריך למהר באפייתם, ומאידך, אם נפלו על קמח יש להחמיר ולדונם כמים, וצריך להסיר את המקום שנפלו שם.

[משנ"ב ס"ק כד]

וְהַטְעַם בְּכָל זֶה, דְּכָל אֵלוֹ הֵם תּוֹלְדֵת הַמַּיִם וְהוּוּ בְּמִי²⁸.

28) ומטעם זה הביא הכף החיים (ס"ק נה) שנהגו נשים חשובות שבשעה שמרקדות את הקמח שמות רדיד על פיהן, כדי שלא ינתז ממנו רוק לקמח כשהן מדברות.

[משנ"ב ס"ק כה]

אָבֵל דָּם²⁹.

29) אבל אם רקק דם שמצצו מבין שיניו, כתב החק יעקב (ס"ק ג) שהוא מחמיץ, כיון שודאי יש בו תערובת של רוק, ולפיכך כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שדינו הוא כמי פירות המעורבים במים שממהרים להחמיץ.

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תְּסוֹ תְּסוֹ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק חז]

בְּעֵלֵי־חַיִּים, אֵינּוּ מְקַמֵּיץ³³.

החזו"א (או"ח סי' קבא ס"ק יח ד"ה שם) שנחשב לחמץ, ובכלל זמן הי"ח דקות יש לחשב גם את זמן ירידת הטיפות, כיון שנגיעת המים בקמח אינה פוחתת את הזמן משום שאין משך זמן לפגישה ביניהם.

[שעה"צ ס"ק פ]

וּמְקַל מְקוֹם אֵם הוּא מוֹדָה דְּיֵשׁ לְחַשׁ לְשֶׁהֵיחֵת³⁷.

37) וכן לגבי עסק מועט בעיסה כגון כשמנקר את המצות, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תנט ס"ק טז) בשם התרומת הדשן שאף שעסק זה אינו מניח לעיסה להחמיץ בזמן שעוסק בה, מ"מ אינו מבטל את השהיה הראשונה, ולכן אם ישהה עוד יצטרף לשיעור מיל.

אמנם החזו"א (או"ח סי' קבא ס"ק יח ד"ה ובמ"ב) כתב, שבדלף רצוף אין השהיות שבינתיים מצטרפות לשיעור מיל, כיון שדלף רצוף נחשב כעסק גמור המבטל את השהייה הקודמת. וכל מה שהחמיר התרומת הדשן שאינו כעסק גמור הוא רק בדלף שאינו רצוף. ומדבריו אלו הוכיח השו"ע הלכות (ס"ב) שהחזו"א נקט להלכה כדעת התרומת הדשן שהובא במשנ"ב לעיל (שם), שכשעוסק בעיסה בעסק גמור אין השהיות מצטרפות, ושלא כדעת המהרי"ל שהחמיר בזה. [וראה בדבריו (סי' תנט ס"ב), שציין למקומות נוספים שכן משמעות דברי החזו"א].

[משנ"ב ס"ק לב]

וְאֵם הוּא מְסַפֵּק³⁸.

38) ואם הניח את הדלף מטפטף והלך משם, ולאחר זמן מצאו עדיין מטפטף כבראשונה, כתב הכף החיים (ס"ק עא) בשם הפרי חדש שאין לחוש שנפסק הטפטוף בשיעור זמן הראוי להחמיץ וחזר לטפטף, אלא יש להתיר את הקמח, כיון שמסתבר שהמשך היקלוח במנהגו ולא נפסק.

33) ולגבי חומר ריסוס שנתנו על החיטים, כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' רכה ס"ק ג) שיש לדקדק שלא לקחת חיטים אלו לאפיית מצות, כיון שהחומר מעורב במים, ועוד, שהתברר בזמן האחרון שהחומר עשוי מהפרשות של תולעים והוא עלול לגרום שהעיסה תחמיץ יותר מהר.

[משנ"ב ס"ק נח]

פְּמָה אֶחָרוֹנִים סוֹבְרִים דְּאֵינּוּ מְקַמֵּיץ כָּלֵל, וְיֵשׁ שְׂמֻמְקִירִין אֵם בְּנָה³⁴.

34) ולגבי הטירחא בעשיית המצות, שכתב לעיל (סי' תס ס"ק ז) שצריך לטרוח עד שיתחמם ויזיע, והוא תיקון גדול לעון החמור, כתב הכף החיים (שם ס"ק יט) שמ"מ יש להזהר שלא תנטוף זיעתו לתוך העיסה, כיון שיש לחוש לדעות שהיא כמי פירות שכשהם עם מים הרי הם ממהרים להחמיץ.

[שעה"צ ס"ק עה]

וְאֵינּוּ נֶאֱמָר זֶה לְמַצָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַש"י³⁵.

35) ואף שאר המצות שאינן עומדות לצורך קיום המצה בליל הסדר, כתב הט"ז (ס"ק ד) שאין ראוי לנהוג בהן מנהג בזיון, כיון שסוף סוף הן לצורך יום טוב. והוסיף, שכיון שזה הטעם שאין להשתמש בקמח זה, אם אירע שלא ריקדו את הקמח, אין לחוש בכך לאיסור.

[משנ"ב ס"ק ל]

דְּאֵי לֹא הָכִי יִצְטָרְפוּ הִשְׁהִיחֵת שְׂבִינְ טָפָה לְטָפָה לְשֶׁעוֹר מִיֵּל³⁶.

36) ואם נפל דלף לא באופן רצוף על הקמח במשך י"ח דקות, כתב

הלכות פסח סימן תמו תמו

באר הגולה טו

י בריתא שם ל"ט
כ שם בבבא
ל הרא"ש שם

(כה) אינו מחמץ (טו): ו 'קמח שנפל עליו דלף אפילו כל היום, (כט) אינו בא לידי חמוץ, יוהא (ל) שיהיה הדלף טורר בלי הפסק, (לא) 'ויאפנו מיד לכשפסק. (לב) ואם הוא מספק אם הדלף טורר אם לאו, (לג) אסור:

א לשון הרמב"ם
ב בקרא ה ספקא
דהוא ארקה דשכבה
וכר פסחא מי וכפי
גרסותו שם בבבא

תסז דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא לתוכו חטה, ובו ט"ז סעיפים:

א (א) (ס) דגן שנטבע (ב) (ס) בנהר או שנפל עליו מים, בשם שאסור לאכלו כך אסור

שערי תשובה

[6] בנהר. ע"ש. וכתב בשו"ת מהרי"ט ז"ל שם סימן סה, שעמד ארזו מלא חטים והצבירו קצרה מים מקום לקום ונפלו המים על הארז והיה קום פסח, כיון שלא היה רק קצרה אחת שאין בה כשעור להשרות אפילו צעירות החטים והם נתחלו ונדו מדווה, ולכן אם יש בשולי הפכה סדקים בין דף לדף שהמים נוטלים ונדו שם שקבת הטור והמחבר בן דמחמץ והינו אם שהה בלי עסק שעור חמוץ, דלא גרעו ממים דע"י ההתעסקות אינו בא לידי חמוץ:

(ב) בנהר. כפי: ואין החמץ נכר בהם, משמע דאם החמץ נכר מטר למכר דהא תקנה יתאה ולא תקנה, ט"ז ומ"א. אכל הנ"ח בתב: אפילו נכר החמץ

באר היטב

מחמץ (דאינה אלא לתו ונס), וא"כ מטר לעשות ממנו עשה לרפואה. וכתב הפ"ח: וה"ה למיחלב דאינו מחמץ. ובהל"ט ח"ב סימן ריא פתב דהקום מחמץ, ע"ש ועין בשכנה"ג. צואת הפרנגולים אינו מחמץ, טור. וה"ה חטין שקבלו בהמה, ורקח. ובצואת אדם מחמץ בחי, ע"ש. ופשוט דכל הני שקבת הטור והמחבר בן דמחמץ והינו אם שהה בלי עסק שעור חמוץ, דלא גרעו ממים דע"י ההתעסקות אינו בא לידי חמוץ:

(ב) בנהר. כפי: ואין החמץ נכר בהם, משמע דאם החמץ נכר מטר למכר דהא תקנה יתאה ולא תקנה, ט"ז ומ"א. אכל הנ"ח בתב: אפילו נכר החמץ

באר הלכה

של חטים ונמצא בהם צואת חתולים יבשה דשרי לפסח, ואף דאין ללמד הפך לזה מדיון צואת פרנגולים שקבוקת, דיש לומר שאני עופות שאין לחש למירגלים, שהרי אינם משמינים, דכל מי שאינו יזק אין לו מקום השתן, כמו שקבת בספר שעריי שמים מאמר ד, אבל בחתולים יש לחש שהשמינו כמו שהטילו שם רעי ובאו לידי חמוץ, מפל מקום לא מחוקקן אסור, ושפא לא הטילו מירגלים כלל או הטילו נחוק מהחטים או שפא לא נתחמצו החטים, ואף אם נתחמצו קצת אינו אלא מעוטא דמעוטא; ועוד, עקר דיון מירגלים שנוי במחלוקת, כמבאר בבית יוסף, ונחשו על זה דעת הפרי חדש וחק"י עקב דבוקא מי ורגל אדם מחמץ, ולכן כל שאין רואין שום ריעותא בחטים אין להחמיר כלל, דאם לא כן אין לה מונחה של חטא כפי שהחמץ נכר, וכן עקר, עד כאן לשונו:

משנה ברורה

בעל-יחיים, אינו מחמץ³³, ולפיכך אם נתלחח שק של קמח בצואה, מרקק הקמח, והבצק הנמצא שם יזוקנו לחוץ והשאר מטר. ודוקא בצואה, אבל במים היצא (סח) מפריהטבעת וכן בצואה (טט) שהיא רפה מאד, יש אומרים דדינו כמירגלים הנ"ל. פתבו הפוסקים, דחטים הנמצאים בגללי-כהמה, (ע) אפילו הם מרובים, לא אמרינן שנתחמצו על-ידי הלחות הנמצא שם, (עג) דגללים אינו מחמץ וכנ"ל: (כח) אינו מחמץ. הנה הם שוים כלם לזה שאינו מחמץ כשהוא לבודו, אבל מכל מקום יש חלוק ביניהן, (עג) דחלב וכן חלב ושמן (עג) ונדון] דינו כמירגלים פרות לכלי עלמא ועם מים ממרה להחמץ, ודינו גדלעיל בסימן

תסב סעיף ב, עין שם, אבל (עד) ועת אדם וכן (עה) צואה של כל בעל-יחיים, (עו) פכה אחרונים סוכרים דאינו מחמץ כלל, (עו) ויש שמתמירין גם בנה"ט: ו' (כט) אינו בא וכו'. שטרית הדלף מונע מלהחמץ את הקמח השרוי במי הדלף. (עט) ואפילו אם מתפשט הלחות יותר במקום שהדלף מכה שם, מכל מקום על-ידי טורר הדלף שמכה בכח ומבלע טפה אחר טפה אינו מניח להחמץ כל סביביו: (ל) שיהיה הדלף טורר וכו'. ורצה לומר, שיהיו הטפות יורדות רצופות זו אחר זו כל היום, (עט) דאי לא הכי יצטרפו השויות שבין שני בכתם למנע החמוץ: (לא) ויאפנו מיד לכשפסק. ורצה לומר, שלא יצא הקמח שנתלחח במים בלי עסק, אלא ילוש ונאפה מיד, ומבאר לעיל בסימן תנט סעיף ב. (סא) ונהו לכחחלה, אבל דיבעד אין אסור אלא בשנשתתה שעור מל אחר שהפסיק הדלף: (לב) ואם הוא מספק³⁶. דספקא (פג) דאורייתא הוא (פג) ואפילו להשהותו אסור. ונדע, דהוא הדין (פד) בדגן גם כן דינא הכי, דאם הדלף טורר עליו טיף אחר טיף אפילו כל היום בלו אינו בא לידי חמוץ, ואם אינו יורד טיף אחר טיף נתחמצו על-ידי המים, ואף כשיורד עליו טיף אחר טיף, מיד שהפסיק צריך לשתנו: (לג) אסור. עין בפרימגדים שדיעטו להחמיר בכל אפן בקמח הלח, כי אין אנו בקיאים לידע אינה מקרי טיף טיף, עין שם:

א (א) דגן שנטבע וכו'. בשור כתוב דאין החמץ נכר וכו', משמע דאם החמץ נכר מטר, בין כשמוכרו לישאל ובין כשמוכרו לעפום,

שער הציור

(סח) הינו פורש הר"ש והר"ע, וכן העתיק הגר"ז, אבל הרמב"ם יש לו דרך אחרת וכן הגר"א בבאורו, וכמו שפסקתיו בבאור הלכה: (טט) אליה רבה, וכפי מה שפסקתיו בבאור הלכה, עין שם: (ע) מגור האלף: (עא) וכתב המגן-אלף: ולפי זה אם שרו עופות עם שאר בשר ונמצא בהם חטה שנחרכה, אין לאסר בזען אם לא שהה שעור מיל, דהא במעי התרגולת לא נתחמצה, ובחזן לא שהה עדין שעור מיל כששרוהו במים, אפי"ן לא נתחמצה, דלא גרע מעשה שארית מתחמצת בפחות משעור מיל, עד כאן לשונו: ועין שם עוד מה שקבת בענין זה: (עב) אחרונים: (עג) פרי חדש: (עד) פרי חדש ומקור חיים. אף מה שאין המקור חיים לעין בחק"י עקב סעיף קטן ו ראה לרבריו, לא הבנתי, דהרי נשאר שם הדבר אצלו בספק: (עה) ומה דהצריך הטור לרעד הקמח לשנמצא על השק צואת פרנגולים ונתלחח להקמח שפושק הוא רק משום מאיסותא, כמו שקבת הפ"ח, או משום 'הקריכה נא לפחף" ויאנו גאה זה למצוה, כמו שקבת הפ"ח: (עו) הפ"ח וט"ז ובגד"י נשעל הפרדכי ושריינגסט-הגדולה: (עז) הנהות מהל"ח ומה שהביאו אחרונים בשם נחל"צ ע"י שקבת פן בשם מהר"ל, טעות הדפוס הוא וצריך לומר 'בשם מהר"ל', והוא מהר"ר לייב תנ"ל"ש ה"ל, כי חפשיי בנהר"ל ולא נמצא שום קמו לזה] ופרי חדש לענין צואת פרנגולים. אכן קשה, דלענין זנת אדם הסכים כסעיף ג אשאינו מחמץ כלל ונהו דעתו דהוא כמירפות, ונתפחו הוא על-פי שפרכא? וגם אין לו שום ראה לזה מן התוספתא שקבת בהדיא, אף למאן דסיבדא לה דאינו מחמץ, בודאי יש לחשוב על-כל-פנים כמירפות, פי הביאו ראה לזה מדברי הרמב"ם בפרק י מטמאת אכלין שקבת בהדיא פן: (עח) חדושי מהר"ם תלאוה, וכן פתב הפרי חדש: (עט) פן פרש התרומת-הרשן סימן קכג, עין שם: (פ) מאמר-מרדכי, דאפילו אם יניא דאין שהיית מצטרפות עם כן בענין דוקא רצופות, ומכל מקום גם הוא מודה דיש לחש לשהיות³⁷, ונקמא מנה מהו כגון אם מתחלה ירדו רצופין ואחר כך שהה שער חצי מיל שלא יכר כלל, ואחר כך ירד רצופין, ודלענין תרומת-הרשן יש להחמיר בזה ולעטם המאמר-מרדכי לכו אפשר דיש להקל, ועין: (פא) פן פרש המאמר-מרדכי והגר"א וכן מוכח מפרי חדש דהוא רק לכחחלה, אבל בדיעבד גם המתבר מודה דהוא שער מיל כמו בעלמא וכן פוסק הרמב"ם והפ"מ, וכן משמע מאלה רבה לדינא, ודלא בחק"י עקב: (פג) פרי חדש והגר"א: (פג) שם בפרי חדש וכ"כ ש"א: (פד) אחרונים, וכמו שהעתיק הרמב"ם את הדין בדגן, ובתרומת-הרשן סימן קכג היה גרסתו בגמרא דגן':

(א) הביאור הלכה הועבר לעמוד הבא למקומו הנכון.